

УДК 378.016:796/799

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧASNІХ УМОВАХ

Кашуба А.А., старший викладач
кафедри теорії і методики фізичного виховання
Рівненський державний гуманітарний університет

Ковальський В.В., к. пед. н.,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Рівненський державний гуманітарний університет

Ваколюк А.М., к. пед. н.,
старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Рівненський державний гуманітарний університет

У статті зроблено спробу висвітлити теоретичні аспекти професійної підготовки у вищому навчальному закладі майбутнього вчителя фізичної культури, становлення його особистості, розвитку загальної і професійної педагогічної культури, професійних компетенцій, що виступають передумовою ефективної професійної діяльності з позицій Концепції «Нова українська школа». Обґрунтовано сутність поняття «підготовка фахівця з фізичної культури», висвітлено сукупність властивостей і характеристик (знання, уміння, навички, особистісні якості, здібності, комунікативні та інші якості), що визначають його як фахівця вищезазначеної професії та спеціальності.

Ключові слова: *підготовка, учитель, фізична культура, фахівець, спеціаліст, професійні функції.*

В статье сделана попытка осветить теоретические аспекты профессиональной подготовки в вузе будущего учителя физической культуры, становления его личности, развития общей и профессиональной педагогической культуры, профессиональных компетенций, которые выступают предпосылкой эффективной профессиональной деятельности с позиций Концепции «Новая украинская школа». Обосновано сущность понятия «подготовка специалиста по физической культуре», освещено совокупность свойств и характеристик (знания, умения, навыки, личностные качества, способности, коммуникативные и другие качества), определяющих его как специалиста вышеупомянутой профессии и специальности.

Ключевые слова: *подготовка, учитель, физическая культура, специалист, профессиональные функции.*

Kashuba A.A., Kovalskyi V.V., Vakoliuk A.M. FEATURES OF PREPARATION OF FUTURE FACULTIES OF PHYSICAL CULTURE IN MODERN CONDITIONS

The article highlights the theoretical aspects of the professional training of future physical education instructors of a higher educational establishment, the development of their personal qualities, general and professional pedagogical culture, as well as the development of professional competencies forming the premises for an effective professional activity from the perspective of the Concept of the New Ukrainian School. The article includes the definition of the concept of specialist's training in the field of physical education, and the description of number of peculiarities and characteristics (knowledge, skills, personal qualities, abilities, communicative and other qualities), which defines them as specialists of the aforementioned profession and field.

Key words: *training, instructor, teacher, physical education, specialist, professional functions.*

Постановка проблеми. Сучасна концепція розвитку фізичної культури в Україні зумовлює необхідність відповідних змін у підготовці майбутніх учителів фізичної культури в системі вищої педагогічної освіти, тому в останні роки помітно зросінтерес до вивчення ролі і місця фізичної культури в системі вищої освіти, переглядаються сформовані раніше підходи. Це знаходить висвітлення в змісті нового освітнього стандарту, нових навчальних планах і програмах, пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учительських кадрів [2, с.103].

Слід зазначити, що одним з основних завдань вищого навчального закладу (далі – ВНЗ) є забезпечення якості підготовки фахівців. Це дає змогу випускникам бути затребуваними на ринку праці, отримати високооплачувану роботу і досягти успіхів у професійній діяльності. Якість професійної підготовки оцінюється різними способами: за результатами вхідного, поточного і підсумкового контролю, контролю залишкових знань у процесі навчання; на основі висновків державної екзаменаційної комісії (ДЕК), державної атестаційної комісії (ДАК) і відгуків фа-

хівців тих установ, де студенти проходять практику, тощо.

У таких умовах виникає гостра необхідність переосмислення цільових настанов професійної підготовки студентів у педагогічних університетах відповідно до адекватних уявлень про професійну діяльність студентів – майбутніх учителів фізичної культури – і їх соціальної ролі в сучасній вищій професійній освіті.

Сьогодні перед освітою постає завдання формування особистості «як унікальної, цілісної, творчої індивідуальності, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна здійснювати свіжий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях» [6, с. 245].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблеми якості професійної підготовки почалося ще в 50-х рр. минулого століття. Професійна підготовка розглядалася як певний рівень розвитку особи: усвідомлення поставленого завдання; вироблення плану майбутніх дій; застосування засобів і прийомів діяльності; регулювання дій відповідно до поставленої мети; співставлення отриманих результатів із вихідними умовами [15, с. 222].

Проблема професійної підготовки майбутнього педагога є досить актуальною в теорії та практиці вищої школи. Теоретичні концепції підготовки педагогічних кадрів на народознавчій основі закладені в працях С. Русової, В. Скуратівського, М. Стельмаховича, В. Струманського, В. Сухомлинського та ін.

Дослідження питань професійної підготовки майбутніх учителів відбуваються в таких аспектах: фундаментальні положення з гуманізації та гуманітаризації освіти та виховання (Є. Барбіна, С. Гончаренко, М. Євтух, Ю. Мальований, А. Сущенко та ін.); концептуальні засади педагогіки вищої школи (О. Абдуліна, А. Алексюк, І. Бех, Т. Завгородня, І. Зязюн, Л. Кондрашова, А. Кузьмінський, О. Пехота та ін.); наукові теорії професійної готовності вчителя (А. Капська, А. Ліненко, О. Мороз, С. Сисоєва та ін.); теорії підготовки вчителя початкових класів (О. Біда, І. Бужина, Н. Кічук, Д. Пащенко, Л. Хомич та ін.) [4, с. 41].

Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у ВНЗ розглядали вітчизняні вчені Б.А. Ашмарін, Р.П. Карпюк, Т.Ю. Круцевич, О.С. Куц, В.Г. Папуша, Л.П. Сущенко, Б.М. Шиян та ін.; професійні особливості діяльності вчителя фізичної культури – Л.О. Демінська, Л.І. Іванова, С.І. Присяжнюк, Л.П. Сущенко, І.С. Якиман-

ська та ін. Про необхідність удосконалення фізичних якостей учнів у роботі вчителя фізичної культури зазначають Р.Ф. Ахметов, В.М. Гостіщев, А.В. Сватьєв, Н.В. Богдановська, М.О. Козленко, Г.В. Рощупкін та ін.

Проблему модернізації освітнього процесу в галузі фізичної культури вирішують на основі різних теоретико-методологічних підходів: гуманістичного (М. Бака, 2000; М. Булатова, 2008; В. Платонов, 2001; В. Бальсевич, 2004; В. Столяров, 2007, 2010, 2012); особистісно орієнтованого (М. Герцик, О. Вацеба, 2001; Л. Сущенко, С. Бубка, 2004; М. Зубалій, 2006); аксіологічного (Н. Попеску, 1999; В. Платонов, 2001; Г. Полікарпова, 2003; В. Лабскір, А. Любієв, А. Юшко та ін.). Інноваційні підходи до вдосконалення вищої фізкультурної освіти відображені в роботах В. Платонова (2001, 2008, 2009), О. Вацеби (2001), М. Дутчака (2009, 2010, 2012), Ю. Шкrebтія (2004, 2006), А. Цьося (2005) [1, с. 13].

Постановка завдання. Мета дослідження – формування всебічно розвиненої особистості вчителя фізичної культури, здатного компетентно і професійно вирішувати завдання фізичного виховання школярів.

Завдання дослідження:

1. Здійснити ретроспективний аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження.

2. Висвітлити аспекти формування особистості учителя фізичної культури з позиції Концепції «Нова українська школа».

Методи дослідження – теоретичний аналіз і синтез даних науково-методичної літератури, порівняння, узагальнення, абстрагування, конкретизація.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес професійної підготовки у педагогічному ВНЗ майбутнього учителя фізичної культури є становленням його як особистості, розвитку загальної і професійної педагогічної культури, компетентності, професійних компетенцій, що виступають передумовою ефективної майбутньої професійної діяльності вчителя в ЗОШ. Професійна готовність майбутнього учителя фізичної культури виступає як цілісний стан особистості, що виражає якісні характеристики її спрямованості, свідомості, професійної позиції, іміджу, рівня оволодіння професійно-педагогічними діями.

Р.В. Конькова визначає поняття «підготовка викладача фізичної культури» як складний багатофакторний процес, який забезпечує, з одного боку, систему розвитку професійних якостей особистості, здатності творчого виконання майбутньої професійної діяльності, а з іншого – фор-

мування готовності до майбутньої професійної діяльності [8, с. 7].

Л.П. Сущенко розуміє поняття «професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту» як процес, котрий характеризує технологічно обґрунтовані засади ВНЗ країни, щоб надати особистості такий рівень професіоналізму, завдяки яко-му вона стане конкурентоспроможною на ринках праці, самостійно організовуватиме фізичне виховання різних верств населення регіону й успішно працюватиме в усіх ланках спортивного руху [13, с. 28].

Т.В. Савченко визначила підготовку спеціалістів у ВНЗ як процес формування у студентів професійних, організаторських та інших якостей відповідно до кваліфікаційної характеристики фахівця певної кваліфікації, а якість фахівця – як сукупність властивостей, що зумовлюють його здатність до виконання професійних функцій згідно з вимогами кваліфікаційної характеристики [11, с. 84].

У своєму дослідженні П.І. Канівець розглядає якість фахівця як об'єктивно існуючу сукупність властивостей і характеристик (знання, уміння, навички, особистісні якості, здібності, комунікативні та інші якості), що визначає його як фахівця певної професії та спеціальності й відрізняє його від інших спеціалістів. Якість підготовки фахівця, на думку дослідника, – це сукупність суттєвих властивостей і характеристик фахівця, рівень яких формується в процесі здійснення освітньої діяльності й повинен відповідати вимогам споживачів. Автор виділяє такі проблеми підготовки майбутніх фахівців:

1. Проблема невідповідності структури знань, умінь у молодих фахівців виробничим вимогам внаслідок розриву раніше існуючих системних зв'язків між виробництвом, науковою й освітою.

2. Проблема оцінки рівня конкурентоспроможності підготовки фахівців і виявлення чинників його підвищення.

3. Проблема невідповідності кваліфікаційної характеристики фахівця вимогам ринку професійної праці, роботодавців. Проблема визначення кваліфікаційних вимог ринку праці до фахівців і корегування їх кваліфікаційних характеристик.

4. Проблема неадекватності й коректування вмісту навчального плану, робочих програм відповідно до потреб розвитку ринку праці та регіону.

5. Проблема формування контингенту студентів із мотиваційними установками та рівнем професійної придатності, адекватними вимогам вмісту освітньо-професійної підготовки, скоректованою відповідно до потреб суспільства.

6. Проблема розвитку системи моніторингу та контролю якості підготовки фахівців, що включає: а) систему внутрішньої оцінки якості підготовки, а саме методи оцінки вхідного, поточного й підсумкового контролю якості підготовки фахівців; б) систему зовнішньої оцінки якості підготовки фахівців.

7. Проблема вдосконалення навчально-процесу в напрямі розвитку конкурентних переваг у майбутніх фахівців [5, с. 52].

Особистість учителя, його професійна компетентність, соціальна зрілість і духовне багатство нині є найбільш значущими показниками забезпечення ефективності процесу навчання та виховання підростаючого покоління. Якість професійної підготовки майбутнього педагога є основним критерієм стану і результативності діяльності національної системи освіти [12, с. 3].

Н.Д. Фролова та Н.В. Чирвина вказують, що професійна діяльність майбутніх учителів фізичної культури спрямована на вивчення і вдосконалення фізичних, психічних і функціональних можливостей людини, принципів активного і здорового способу життя, їх практичну реалізацію засобами фізичної культури і спорту, на формування особистості, прилучення до загальнолюдських цінностей, цінностей фізичної культури і спорту [3, с. 96].

О.П. Гришина зазначає, що розвиток мотивів, які спонукають майбутніх учителів фізичної культури формувати в учнів потребу у здоровому способі життя, зберігати і підтримувати здоров'я, стає відправним моментом для оволодіння студентами різних типів наукових знань, реалізація яких у практичній педагогічній діяльності сприяє формуванню в учнів досвіду здорового способу життя [3, с. 42].

У системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури з'явилося багато протиріч, серед яких Л.Г. Чернишова виділяє такі: товариство не повною мірою задоволено результатом і якістю роботи навчальних закладів із підготовки фахівців; багато випускників не відповідають своєму статусу, не виправдовують соціальних очікувань, не можуть вирішити завдання виховання фізично і психічно здорового молодого покоління. Очевидним стає розрив між ступенем підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до роботи в нових соціально-економічних умовах і зростаючими запитами суспільства, тож реальним стає загроза професійної некомpetентності [14, с. 95].

Л.І. Лубишева зазначає, що завданнями спеціальної підготовки майбутніх фахівців у сфері фізичної культури і спорту

повинні стати: формування мотивації й інтересу студентів до нових ідей та освоєння передового досвіду; навчання методам пошуку і відбору інформації про інновації; розвиток здатності перенести інноваційний досвід у власну педагогічну діяльність; формування інтересу і здатності до розробки нововведень; навчання основам науково-дослідницької діяльності, організації та проведення педагогічного експерименту; навчання передачі власного інноваційного досвіду [10, с. 166].

З позицій сьогодення ряд науковців вказують на недоліки, які існують у сфері професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту. Так, В.В. Мартиненко та В.С. Курило констатують такі негативні фактори і тенденції:

- відсутність науково-обґрунтованих підходів до розробки програм безперервної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту;
- недосконалість їхньої розробки, апробації та впровадження на всіх рівнях навчально-виховного процесу;
- нерозробленість наукових і науково-методичних основ діагностики якості неперервної фізкультурної освіти;
- відсутність незалежної єдиної системи оцінки результатів навчання, що створює ґрунт для суб'єктивізму, маніпулювання суспільною думкою, довільної оцінки діяльності навчальних закладів;
- відсутність взаємозв'язку спеціальних дисциплін із дисциплінами педагогічного циклу, що не дозволяє надати спеціальну-педагогічну спрямованість навчально-виховного процесу в цілому;
- недоліки в організації перепідготовки спеціальних фізкультурно-педагогічних кадрів для роботи за принципово новими планами і курсами в умовах варіативних освітніх програм і підручників профільного навчання;
- відставання в розробці та впровадженні нових педагогічних технологій; нерозвиненість інформаційного середовища й культури в системі неперервної фізкультурної освіти;
- недостатнє урахування регіональних особливостей у практиці підготовки фахівців фізичного виховання;
- зниження соціального статусу педагога, його слабка соціальна захищеність, низький престиж професії вчителя та тренера у суспільстві, скорочення кількості випускників ВНЗ, які обирають професію вчителя та залишаються працювати у школі, відтік найбільш кваліфікованих кадрів у високооплачувані галузі економіки; недостатнє матеріально-технічне, інформаційне

забезпечення професійної підготовки майбутнього фахівця;

– недосконалість системи та структури неперервної фізкультурної освіти, відсутність системи в організації науково-методичної роботи, спрямованої на підвищення професійної майстерності фахівця з фізичного виховання та спорту [9, с. 103].

Дослідження Ю.В. Коваленко свідчить про неготовність випускників фізкультурних ВНЗ на високому професійному рівні керувати процесом фізичного виховання школярів. Науковець виділяє умови підвищення ефективності професійної підготовки студентів, які освоюють цю спеціальність:

- формування професійної готовності студентів до фізичного виховання дітей шкільного віку, суть якої полягає в єдності мотиваційного (сформованості інтересу й потреби до майбутньої професії, до здорового способу життя); когнітивно-діяльнісного (професійних знань, умінь і навичок), особистісного (професійно значущих якостей особистості), здоров'язберігального (рівня фізичного здоров'я, функціональної підготовленості) компонентів з урахуванням їх взаємодії;
- інтеграція знань загальних основ фізичного виховання й особливостей психо-фізичного розвитку школярів;
- реалізація специфічних принципів пріоритету особистості майбутнього фахівця, безперервність і багаторівневість освіти, необхідність інтенсифікації навчального процесу, урахування специфіки майбутньої професії [7].

Висновки з проведеного дослідження. Умови сучасної школи зумовлюють потребу в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури нового профілю. Необхідний певний рівень сформованих якостей, таких як: соціальна та професійна мобільність, професійна активність і стійкість, відповідальність, креативність, комунікаційність, врівноваженість та ін. Виховання зазначених якостей сприятиме універсалізації професійних функцій майбутнього фахівця.

Оскільки проблема підготовки майбутніх фахівців займає пріоритетне місце у сучасній професійній освіті, це зумовлює пошук нових ефективних шляхів модернізації різних аспектів педагогіки вищої школи, яка орієнтується на якісну підготовку компетентного й конкурентоспроможного фахівця, отриманням якого відповідає вимогам сьогодення, є носієм засвоєної наукової інформації, прагне і здатен продуктивно мислити, вдосконалюватися, розвиватися, організовувати свою діяльність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боднар А.О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2016. 264 с.
2. Гринченко І.Б. Процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в країнах Європи і в Україні. Педагогічний дискурс. 2012. Вип. 12. С. 103–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/0peddysk_2012_12_22.
3. Гришина Е.П. Формирование готовности будущего учителя физической культуры к созданию и реализации здоровьесберегающих образовательных технологий: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Самара, 2005. 228 с.
4. Данильченко С.В. Сутність професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів. Наукові праці вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет». Серія «Педагогіка, психологія і соціологія». 2013. № 2 (14). С. 41–45.
5. Канивець П.И. Модели и методы оценки качества подготовки и повышения конкурентоспособности специалистов: дис. ... канд. эконом. наук: 08.00.13. Новочеркасск, 2004. 230 с.
6. Кащуба А.А. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Рівне: Вид-во РДГУ, 2016. Вип. 3. С. 245–251.
7. Коваленко Ю.О. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання дітей дошкільного віку у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2008. 18 с.
8. Конькова Р.В. Подготовка преподавателя физической культуры в классическом университете
9. Курило В.С., Мартиненко В.В. Концептуальные основы непрерывной профессиональной подготовки специалистов физического воспитания и спорта в Украине. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2006. № 12. С. 102–105.
10. Лубышева Л.И. Методология обновления содержания физического воспитания учащейся молодежи. Материалы совместной научно-практической конференции РГАФК, МГАФК и ВНИИФК. М., 2001. С. 162–166.
11. Савченко Т.В. Высокое качество подготовки специалистов – главная цель повышения эффективности психолого-педагогического управления образовательным процессом в филиалах вуза. Ученые записки. 2007. № 5 (27). С. 83–86.
12. Степякова Н.Е. Профессиональная подготовка будущего педагога в процессе изучения дисциплин педагогического цикла: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Пенза, 2007. С. 3.
13. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2003. 442 с.
14. Чернышева Л.Г. Модернизация высшего профессионального образования в области физической культуры и спорта. Педагогические науки. – 2006. № 7. С. 95–97.
15. Шандригось В., Шандригось Г. Проблеми і шляхи підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Нова педагогічна думка. 2013. № 4. С. 221–223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_4_71.

УДК 355.237.3:37.012(043.3)

**ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ
ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ РАДІАЦІЙНО-ХІМІЧНОГО ЗАХИСТУ
В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ**

Король Я.І., заступник начальника
кафедри тактики та загальновійськових дисциплін
Військова академія (м. Одеса)

У статті розглянуто основи формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності, розглянуто основні тенденції розвитку військової освіти та тенденції розвитку високих моральних якостей захисника Вітчизни, з'ясовано теоретичні основи підготовки майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту, зазначено основні аспекти системи підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності як важливої складової частини військової освіти, виділено основні чинники формування готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях.

Ключові слова: вища військова освіта, система військової освіти, майбутні офіцери, професійна діяльність, професійна підготовка, основні чинники формування готовності.

В статье рассмотрены основы формирования готовности будущих офицеров к профессиональной деятельности, рассмотрены основные тенденции развития военного образования и тенденции развития высоких моральных качеств защитника Отечества, выяснены теоретические основы подготовки буду-